

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ

POLİS AKADEMİYASI

**“DAXİLİ İŞLƏR ORQANLARININ İNZİBATI FƏALİYYƏTİ”
KAFEDRASI**

“İnzibati hüquq” fənni üzrə

M Ü H A Z İ R Ə

(Bakalavriat səviyyəsi üzrə əyani təhsilalanlar üçün)

Mövzu № 18. “Gömrük sahəsində dövlət idarəetməsi”

Vaxt: 2 saat

Tərtib etdi: “DİO-nun inzibati fəaliyyəti” kafedrasının rəisi, polis polkovniki, h.ü.f.d., dosent Rafiq Nəcəfquliyev

Mühazirə kafedranın iclasında müzakirə olunmuş və təsdiq edilmişdir.

Protokol № “ ___ ” _____ 2017-ci il.

Dəyişiklik və əlavə edilib: _____ 2018-ci il.

Əlavə edilib: _____ 2019-cu il.

Dəyişiklik və əlavə edilib: _____ 2020-ci il.

Bakı – 2017

Mövzu № 18. Gömrük sahəsində dövlət idarəetməsi

Plan:

Giriş

1. Gömrük sahəsində dövlət idarəetməsinin anlayışı və təşkilati - hüquqi formaları.
2. Dövlət Gömrük Komitəsi - gömrük sahəsində dövlət idarəetməsini bilavasitə həyata keçirən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanı kimi.
3. Dövlət gömrük orqanlarında dövlət qulluğunun anlayışı, hüquqi əsasları və şərtləri.

Nəticə

İstifadə və tövsiyə edilən mənbələr:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, Hüquq Yayın Evi-2016
2. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi. Bakı, 2016.
3. Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsi. Bakı, 2016.
4. “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 2016.
5. “Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 2016.
6. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 4 iyun 2012-ci il tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilən “Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin strukturu”. Bakı, 2016.
7. “Gömrük orqanlarında xidmət haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının 7 dekabr 1999-cu il tarixli Qanunu. Bakı, 2016.
8. “Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin Akademiyasının təsis edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 24 yanvar 2012-ci il tarixli Sərəncamı.
9. Dərslük. İnzibati hüquq. A. Abdullayev, F. Nağıyev. Bakı, 2008.
10. Dərs vəsaiti. İnzibati hüquq (xüsusi hissə). V.Abişov, R. Nəcəfquliyev. Bakı, 2016.
11. Dərslük. İnzibati hüquq. R.Nəcəfquliyev. Bakı, 2018.
12. www.e-qanun.az.
13. www.taxes.gov.az.

Giriş

Son illər ölkəmizdə gömrük siyasətinin formalaşmasında və xarici iqtisadi fəaliyyətin coğrafiyasının və miqyasının genişləndirilməsində gömrük vergilərinin rolu fasiləsiz olaraq yüksəlir. Bu baxımdan, gömrük işinin təkmilləşdirilməsi mexanizmi aktual problemlərdən biridir. Bazar iqtisadiyyatı şəraitində iqtisadiyyatın inkişaf etdirilməsində, idxal-ixrac əməliyyatlarının və sahibkarlığın stimullaşdırılmasında gömrük sistemi mexanizminin mühüm rolu vardır.

Ölkələrin xarici iqtisadi münasibətləri və hər şeydən əvvəl, xarici ticarət gömrük fəaliyyəti ilə bilavasitə əlaqədardır. Məhz xarici ticarətin idarə edilməsinin zəruriliyi tarif tənzimlənməsi mexanizminin yaradılmasına, həmçinin spesifik qeyri-tarif tədbirlərinin və ixrac nəzarətinin yaranmasına gətirib çıxarmışdır. Bu tədbirlər ölkələr arasında gömrük münasibətləri sistemini formalaşdırır, daxili bazarın mübadiləsinə təmin edir. Gömrük münasibətləri - xarici ticarət fəaliyyətinin tənzimlənməsi üzrə iqtisadi, təşkilati-hüquqi və psixoloji münasibətlərin məcmusudur. Gömrük işinin öyrənilməsi və inkişaf etdirilməsi prosesində gömrük siyasəti həmişə diqqət mərkəzindədir. Respublika səviyyəsində bu zərurət bir sıra şərtlərlə əlaqədardır.

Birincisi, Azərbaycan Respublikasının bazar iqtisadiyyatına doğru inkişaf yolunda olması, bununla bağlı aparılan islahatlar yeni təsərrüfat sisteminin yaranmasına, xüsusən özəl mülkiyyət növlərinin yaranması ilə əlaqədar cəmiyyətdə müxtəlif siyasi və iqtisadi maraqları olan, bəzən hətta hökumətin yürütdüyü siyasi və iqtisadi strategiyaya qarşı çıxan sosial qrupların meydana çıxmasına səbəb olmuşdur. Bunlar dövlətin daxili və xarici münasibətlərinin ayrılmaz hissəsi kimi, gömrük münasibətlərinə və onun özəyində dayanan gömrük siyasətinə rəğmən öz təsirini göstərir.

İkincisi, son illərdə gömrük işində baş vermiş mühüm dəyişikliklər nəticəsində bu sahədə idarəetmənin təşkili daha mürəkkəbləşmiş, yeni institutlar - MDB dövlətlərinin gömrük əraziləri, azad iqtisadi və gömrük zonaları yaranmış, gömrük rejimlərinin məcmusu formalaşmışdır.

Üçüncüsü, Azərbaycanın dünya bazarına inteqrasiyası, Ümumdünya Ticarət Təşkilatına daxil olmaq istəyi və başqa iqtisadi və siyasi təşkilatlarla əlaqələri onun xarici iqtisadi fəaliyyətinin, bunun tərkibində isə, gömrük siyasətinin beynəlxalq birliyin tələblərinə uyğunlaşdırılmasını tələb edir. Bunlar xarici iqtisadi biliklərin elmi işlənməsindən, hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsindən tutmuş, əmtəə nomenklaturasının, gömrük siyasətinin prinsiplərinin formalaşmasına, gömrük alətlərinin unifikasiyasına qədər islahatları nəzərdə tutur.

Nəhayət, gömrük işinin inkişafının zaman keçdikcə daha çox bəşəri problemlərlə, hər şeydən əvvəl, təhlükəsizlik, milli bazarın müdafiə olunması və s. ilə bağlılığı artır, gömrük orqanlarının zaman və məkan üzrə fəaliyyəti genişlənir. Bu isə, öz növbəsində, xarici iqtisadi fəaliyyətin dövlət tənzimlənməsində gömrük siyasətinin rolunun artmasını şərtləndirir.

Sual 1. Gömrük sahəsində dövlət idarəetməsinin anlayışı və təşkilati – hüquqi formaları

Ölkə iqtisadiyyatının bazar münasibətlərinə transformasiyası və dünya təsərrüfat sistemində inteqrasiyası onun tənzimləməsinin adekvat üsullarından istifadə edilməsi ilə şərtlənir. Müstəqillik əldə edildikdən sonra, respublikada sovet dövrünə məxsus inzibati-amirlik metodları əsasında qurulmuş iqtisadi münasibətlərin ləğv edilməsi, bazar iqtisadiyyatının formalaşdırılması, əsaslandırılmış sosial-iqtisadi siyasətin həyata keçirilməsi, habelə yeni iqtisadi tərəkürün inkişafı istiqamətində bir sıra mühüm işlər görülmüşdür.

Qeyd edilməsi zəruridir ki, Azərbaycan Respublikasında sosial-iqtisadi inkişaf proqramının həyata keçirilməsi istiqamətlərindən biri də iqtisadiyyatda gömrük siyasətinin düzgün təşkili vasitəsilə tənzimləməsidir.

Dünya təcrübəsinə əsasən dövlətin siyasi suverenliyi ilə yanaşı, onun iqtisadi suverenliyi və təhlükəsizliyi zəruri şərtədir. Azərbaycan Respublikası dünya dövlətləri sırasında xarici və daxili siyasətinin tərkibi kimi, strateji əhəmiyyət kəsb edən özünün gömrük siyasətini həyata keçirir. Ölkəmizdə gömrük siyasətinin həyata keçirilməsi prosesində qabaqcıl beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla, müvafiq idarəetmənin məhsuldarlığını artırmaq üçün hüquqi institutlar yaradılır.

Gömrük işi dedikdə, gömrük sərhədindən keçirilən mallar və nəqliyyat vasitələri barəsində gömrük-tarif tənzimləməsi tədbirlərindən, xarici ticarətin iştirakçıları tərəfindən gömrük qanunvericiliyi ilə müəyyənləşdirilmiş qadağalara və məhdudiyyətlərə riayət olunmasını təmin edən üsullar toplusundan, gömrük siyasətinin həyata keçirilməsinin digər vasitələri başa düşülür.

Gömrük tənzimləməsi - gömrük sərhədindən malları və nəqliyyat vasitələrini keçirmək hüququndan istifadə edən şəxslərin riayət etməli olduğu norma və qaydaların müəyyən olunmasıdır. Qeyd edilməsi zəruridir ki, gömrük tənzimləməsi gömrük qanunvericiliyinə və xarici ticarətin dövlət tənzimləməsinə dair qanunvericiliyə, beynəlxalq müqavilələrə uyğun olaraq həyata keçirilir.

Gömrük sahəsində dövlət idarəetməsi ilə əlaqədar aparılan islahatlar gömrük orqanları tərəfindən "bir pəncərə" prinsipinin tətbiqinə dair inzibati təcrübənin formalaşmasını tələb edir. Belə ki, beynəlxalq ticarətin asanlaşdırılması məqsədi ilə gömrük orqanları dövlət sərhədinin buraxılış məntəqəsində mallara baytarlıq, fitosanitar və qanunvericiliyə uyğun olaraq müəyyən edilən digər nəzarət növlərini "bir pəncərə" prinsipi əsasında mümkün qədər qısa vaxtda həyata keçirir. Gömrük orqanları və digər dövlət orqanları risklərin azaldılması, beynəlxalq ticarət-təchizat zəncirinin fəaliyyətinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, xarici ticarətin asanlaşdırılmasına şəraitin yaradılması məqsədi ilə gömrük sərhədindən keçirilən malların və nəqliyyat vasitələrinin gömrük ərazisinə daxil olması, çıxması və tranziti ilə bağlı əldə edilən məlumatların öz aralarında və müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi qaydada başqa ölkələrin gömrük və digər səlahiyyətli dövlət orqanları ilə mübadiləsini həyata keçirirlər.

Gömrük sahəsində dövlət idarəetməsinin mərkəzində gömrük siyasətinin maliyyələşməsi mexanizmi durur. Nəzərə almaq lazımdır ki, gömrük rüsumları eyni zamanda həm iqtisadi, həm də təsərrüfat (siyasi) kateqoriyası kimi xarakterizə

olunur. İqtisadi və siyasi elmlərin inkişafı rüsumların mahiyyətini izah etmək üçün yeni imkanlar açır. Tarixə nəzər salsaq görərik ki, büdcəyə daxilolmalar müxtəlif dövrlərdə müxtəlif cür adlandırılmışdır. Qeyd edildiyi kimi gömrük rüsumları pul vəsaitlərinin büdcəyə toplanmasının ilk forması deyildir. Gömrük ödənişləri hesab edilən vergi, rüsum, yığım, haqq və digər ödənişləri bir-birindən fərqləndirmək lazımdır. İqtisadi nöqtəyi-nəzərdən vergiləri, rüsum və digər ödənişlərdən fərqləndirmək olduqca mürəkkəbdir. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, gömrük rüsumlarına yalnız iqtisadi deyil, həm də hüquqi məna kəsb edən kateqoriya kimi baxmaq lazımdır. Gömrük münasibətləri, o cümlədən rüsumların tutulması gömrük qanunvericiliyi ilə nizamlanır.

Qeyd etmək lazımdır ki, vergi, rüsum, yığım və digər ödəniş anlayışları arasında nəzəri xarakterli fərqlər mövcuddur. Vergi ödəyicilərinin mülkiyyətində olan pul vəsaitlərinin özgəninkiləşdirilməsi şəklində dövlət büdcəsinə köçürülən məcburi, fərdi, əvəzsiz ödənişdir. Fikrimizcə, birmənalı olaraq gömrük rüsumları da bu kateqoriyaya daxil olmaqla, həmin əlamətləri özündə ehtiva edir. Gömrük rüsumları dolaylı vergi növü kimi idxal və ixrac edilən istehlak mallarının və istehsal vasitələrinin qiymətinə edilən özünəməxsus əlavədir.

Dövlət rüsumları, yığım, haqq və digər ödənişlər isə dövlət və yerli orqanlar tərəfindən qanunla müəyyən edilmiş xidmətlərin göstərilməsi və ya müəyyən hüquqların verilməsi müqabilində tutulur. Onların tutulmasında əsas məqsəd dövlət orqanlarının bu və ya digər funksiyaları yerinə yetirərkən çəkdikləri xərclərin ödənilməsidir. Gömrük rüsumlarını digər gömrük ödənişlərdən fərqləndirmək üçün onlara xas olan əsas əlamətləri qeyd etmək lazımdır.

Gömrük rüsumunun birinci əlaməti onun subyektin gəlirinin bir hissəsini dövlətin xeyrinə özgəninkiləşdirilməsidir. Yəni rüsum ödənilən zaman mülkiyyətçinin gəlirinin müəyyən hissəsi dövlətin mülkiyyətinə keçir.

Gömrük rüsumunun ikinci əlaməti onun təyin edilməsi və tətbiq olunmasının qanunvericilik aktları ilə müəyyən olunmasıdır.

Gömrük rüsumunun əlamətlərindən biri də onun vacibliyidir. Qanunvericiliyə uyğun olaraq idxal-ixrac əməliyyatlarını həyata keçirən hər bir şəxs müəyyən şərtlər daxilində rüsumu ödəməyə borcludur.

Azərbaycan Respublikasının gömrük siyasəti gömrük işini beynəlxalq əməkdaşlığın genişləndirilməsinə yönəldir. Azərbaycan Respublikasında gömrük işi hamılıqla qəbul edilmiş beynəlxalq normalar və təcrübə ilə uyğunlaşdırma və eyniləşdirmə istiqamətində inkişaf etdirilir.

Qanunvericiliklə müəyyən olunmuş hallar istisna olunmaqla, heç bir dövlət orqanının Azərbaycan Respublikasının digər qanunvericilik aktlarının müddəalarına uyğun fəaliyyət göstərən gömrük orqanlarının səlahiyyətinə toxunan məsələlər üzrə qərar qəbul etmək, onların funksiyalarını icra etmək və ya dəyişdirmək, onlara başqa vəzifələr tapşırmaq və ya fəaliyyətinə digər formada müdaxilə etmək hüququ yoxdur.

Gömrük sahəsində dövlət idarəetməsi dedikdə, Azərbaycan Respublikasında gömrük işi sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsi üzrə daxili bazarın qorunması, milli iqtisadiyyatın inkişafının stimullaşdırılması, həmçinin dövlətin iqtisadi siyasətindən irəli gələn vəzifələrin yerinə yetirilməsi yönündə səlahiyyətli

dövlət orqanının təşkilədiçi fəaliyyəti başa düşülür.

Gömrük sahəsində dövlət idarəetməsinin prinsiplərinə aşağıdakılar aid edilə bilər:

- qanunun aliliyi;
- insan hüquqlarının və azadlıqlarının qorunması;
- şəxslərin qanun qarşısında hüquq bərabərliyi;
- aşkarlıq;
- peşəkarlıq;
- xidmətdə nizam-intizam və s.

Azərbaycan Respublikası öz daxili və xarici siyasətinin əsas tərkib hissəsi kimi, vahid gömrük və xarici siyasətini həyata keçirir. Bu vahidlik, hər şeydən əvvəl, dövlətin, xarici iqtisadi fəaliyyət iştirakçılarının və maddi nemətlərin əsas istehlakçıları olan sırası vətəndaşların maddi və mənəvi maraqlarına əsaslanmalıdır. Xarici ticarət çərçivəsində vahidlik prinsipi ümumi normativ bazanın mövcudluğunun, əsas məqsədlər üzrə xarici ticarət və gömrük fəaliyyətinin vahidliyini və bu kimi digər halları nəzərdə tutur.

Gömrük sahəsində dövlət idarəetməsinin aşağıdakı təşkilati-hüquqi formaları fərqləndirilir:

- ölkə ərazisində gömrük işinin təşkil edilməsi və gömrük siyasətinin həyata keçirilməsi üzrə fəaliyyət;
- iqtisadi mənafeyin və təhlükəsizliyin təmin olunması üzrə fəaliyyət;
- vahid gömrük ərazisinin təmin edilməsi üzrə fəaliyyət;
- gömrük sərhədindən keçirilən mallardan vergilərin, gömrük rüsumlarının, aksizlərin, habelə digər gömrük ödənişlərinin alınmasının təşkili üzrə fəaliyyət;
- qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş hallarda lisenziya və ya ixtisas attestatlarının verilməsi, ləğvi, geri alınması, reyestrin aparılması üzrə fəaliyyət;
- inzibati fəaliyyət;
- əməliyyat - axtarış fəaliyyəti;
- təhqiqat və ibtidai istintaq fəaliyyəti.

Qeyd edilməsi zəruridir ki, bu təşkilat-hüquqi fəaliyyət formaları içərisində sadalananlardan son üçüncüsü hüquq-mühafizə fəaliyyətinə aiddir.

Gömrük orqanları tərəfindən gömrük qaydaları əleyhinə olan inzibati xətlər üzrə icraatın aparılması və işlərə baxılması prosesində gömrük orqanları tərəfindən gömrük qaydaları əleyhinə olan inzibati xətlər üzrə icraatın aparılması, həmin işlərə baxılması və bu zaman yerinə yetirilən prosessual hərəkətlər, inzibati xətlər törətməyə görə tətbiq edilən inzibati tənbehin növləri Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsi ilə tənzimlənir.

Gömrük orqanlarının əməliyyat-axtarış fəaliyyəti dedikdə, gömrük orqanları tərəfindən təhqiqatın və istintaqın aparılması səlahiyyətlərinə aid edilmiş cinayətlərin qarşısının alınması, aşkar edilməsi və açılması, onları hazırlayan, törədən və ya törətmiş şəxslərin müəyyən edilməsi məqsədi ilə əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin həyata keçirilməsi başa düşülür. Gömrük orqanlarının əməliyyat-axtarış fəaliyyəti Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsi, "Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu və əməliyyat-axtarış

fəaliyyətini tənzimləyən digər qanunvericilik aktları ilə müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir.

Gömrük orqanları gömrük işi sahəsində cinayətlərə dair işlər üzrə təhqiqat və istintaq orqanlarıdır. Gömrük orqanları tərəfindən təhqiqat və istintaqın aparılması və bu zaman yerinə yetirilən prosesual hərəkətlər Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosesual Məcəlləsi ilə tənzimlənir.

Suala yekun vuraraq qeyd edirik ki, gömrük sahəsində dövlət idarəetməsi - gömrük işi sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsi üzrə daxili bazarın qorunması, milli iqtisadiyyatın inkişafının stimullaşdırılması, həmçinin dövlətin iqtisadi siyasətindən irəli gələn vəzifələrin yerinə yetirilməsi yönündə səlahiyyətli dövlət orqanının təşkiledici fəaliyyətidir. Bu sahədə dövlət idarəetməsinin prinsiplərinə qanunun aliliyi, insan hüquq və azadlıqlarının qorunması, şəxslərin qanun qarşısında hüquq bərabərliyi, aşkarlıq, peşəkarlıq, xidmətdə nizam-intizam və s. aiddir.

Sual 2. Dövlət Gömrük Komitəsi - gömrük sahəsində dövlət idarəetməsini bilavasitə həyata keçirən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanı kimi

Xarici iqtisadi əlaqələrin əsas istiqamətləri başlıca olaraq istehlak malları (və xidmətlər) üzrə daxili bazar tələbatının daha dolğun ödənilməsi və inkişafı üçün yeni imkanların yaranması, ölkədə istehlak malları üzrə daxili bazar tələbatından artıq istehsal olunan və dünya standartlarına cavab verən yerli mallar üçün dünya bazarlarına çıxış imkanının yaranması, milli bazar həcmının genişlənməsi nəticəsində qiymətlərin aşağı düşməsi imkanları, habelə beynəlxalq əmək bölgüsünün üstünlüklərinə uyğun şəkildə ixtisaslaşmaq üçün yerli istehsal potensialının inkişaf etdirilməsi və beynəlxalq əmək bölgüsünün bəhrələrindən daha səmərəli istifadə olunması üçün şəraitin yaranmasını tələb edir.

Bazar iqtisadiyyatında dövlət ölkənin təhlükəsizliyinə və ümummilli maraqların mühafizəsinə təminat məqsədilə iqtisadi fəaliyyətin dövlət tənzimləməsini həyata keçirir. Gömrük sahəsində dövlət idarəetməsi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti və hökuməti tərəfindən həyata keçirilir. Bu sahədə aparıcı funksiyalar Dövlət Gömrük Komitəsinə məxsusdur.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi - Azərbaycan Respublikasında gömrük işi sahəsində dövlət siyasətini həyata keçirən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanıdır.

Dövlət Gömrük Komitəsi ona həvalə edilmiş vəzifələri bilavasitə özü və ya tabeliyində olan gömrük orqanları, idarə və təşkilatlar vasitəsi ilə həyata keçirir.

Gömrük orqanlarının vahid sisteminə aşağıdakılar daxildir:

- Gömrük komitəsinin Aparatı;
- Ərazi gömrük idarələri;
- İxtisaslaşdırılmış gömrük idarələri;
- Gömrük postları.

Qeyd edilməsi vacibdir ki, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi üçün yüksək ixtisaslı kadrların hazırlanmasını, əməkdaşların ixtisaslarının artırılmasını və gömrük işi sahəsində elmi tədqiqatların aparılmasını təmin etmək məqsədi ilə Dövlət Gömrük Komitəsinin strukturunda Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 24 yanvar 2012-ci il tarixli Sərəncamı ilə Dövlət Gömrük Komitəsinin Akademiyası təsis edilmişdir.

Qanunvericiliklə Dövlət Gömrük Komitəsinin aşağıdakı əsas funksiyaları müəyyən olunmuşdur:

- Azərbaycan Respublikasında gömrük işini təşkil etmək və onu təkmilləşdirmək;
- Azərbaycan Respublikasının gömrük siyasətini həyata keçirmək;
- Öz səlahiyyətləri daxilində Azərbaycan Respublikasının iqtisadi mənafeyini və təhlükəsizliyini qorumaq;
- ölkədə gömrük ərazisinin vahidliyini təmin etmək;
- Azərbaycan Respublikasında qabaqcıl gömrük tənzimləməsi vasitələrinin tətbiqini təşkil etmək;
- İcrasına nəzarət gömrük orqanlarına həvalə olunmuş gömrük işinə dair və digər qanunvericiliyinə əməl olunmasını təmin etmək;

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi ona həvalə edilmiş funksiyalara əsasən qanunvericiliyə uyğun olaraq aşağıdakı vəzifələri yerinə yetirir:

Azərbaycan Respublikasının gömrük siyasətinin həyata keçirilməsi üçün hüquqi, iqtisadi, təşkilati mexanizmlər hazırlayır və onların həyata keçirilməsini təmin edir;

Azərbaycan Respublikasında gömrük işinin inkişafı proqramını hazırlayır və hə-

yata keçirir;

Gömrük nəzarətinin həyata keçirilməsini və təkmilləşdirilməsini təşkil edir, bu cür nəzarətin səmərəliyinə zərər vurmada onun sadələşdirilməsi və təkmilləşdirilməsi üçün tədbirlər görür;

Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilən mallardan vergilərin, gömrük rüsumlarının, aksizlərin, habelə digər gömrük ödənişlərinin alınmasını təşkil edir;

Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilən mallardan vergilərin, gömrük rüsumlarının, aksizlərin, habelə digər gömrük ödənişlərinin alınmasını təşkil edir;

Malların gömrük dəyərinin düzgün müəyyən olunması üzərində nəzarət sistemini təşkil edir;

Gömrük rüsumlarının, vergilərin vaxtında və tam həcmdə dövlət büdcəsinə köçürülməsini təmin edir;

Mallar və nəqliyyat vasitələri Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilərkən müvafiq gömrük rejimlərindən səmərəli istifadəni təmin edir;

Mallar və nəqliyyat vasitələri Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilərkən müvafiq gömrük rejimlərindən səmərəli istifadəni təmin edir;

Malların və nəqliyyat vasitələrinin Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilməsinə dair qaydaların işlənilib hazırlanmasını təşkil və onların icrasını təmin edir;

Malların və nəqliyyat vasitələrinin gömrük rəsmiləşdirilməsinin həyata keçirilməsini təşkil edir, onun təkmilləşdirilməsi və sadələşdirilməsi üçün tədbirlər görür;

Müstəqil surətdə, yaxud zəruri olduqda digər hüquq-mühafizə orqanları cəlb etməklə gömrük nəzarəti zonası rejiminə riayət olunmasına nəzarəti təmin edir, gömrüyün infrastruktur obyektlərinin mühafizə sistemini təşkil edir, Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədinin qorunması məqsədi ilə digər tədbirlər də həyata keçirir;

İcrasına nəzarət Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanlarına həvalə olunmuş gömrük işi üzrə və digər qanunvericilik aktlarına əməl olunmasını təmin edən tədbirlər sistemini hazırlayır və həyata keçirir;

Qaçaqmalçılığa və gömrük işi sahəsində digər cinayətlərə qarşı mübarizə aparılmasını təşkil edir. Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanları tərəfindən bu cür cinayətlər üzrə qüvvədə olan qanunvericilik aktlarına müvafiq olaraq təhqiqat, ibtidai istintaq nəzərdə tutulmuş digər hallarda valyuta nəzarətini həyata keçirir;

Qaçaqmalçılığa və gömrük işi sahəsində digər cinayətlərə qarşı mübarizə aparılmasını təşkil edir. Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanları tərəfindən bu cür cinayətlər üzrə qüvvədə olan qanunvericilik aktlarına müvafiq olaraq təhqiqat, ibtidai istintaq aparılmasını və əməliyyat-axtarış fəaliyyəti həyata keçirilməsini təmin edir;

Gömrük qaydalarının pozulmasına və Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanlarının nominal fəaliyyətinə qəsd edən inzibati xətalara qarşı mübarizəni təşkil edir;

Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin, silahların, Azərbaycan xalqının və xarici ölkə xalqlarının bədi, tarixi və arxeoloji sərvətləri olan əşyaların, intellektual mülkiyyət obyektlərinin, habelə digər malların gömrük sərhədindən qanunsuz keçirilməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə tədbirlər sistemi hazırlayır və həyata keçirir;

Xəzər dənizinin (gölünün) Azərbaycan Respublikasına mənsub olan bölməsində bioloji sərvətlərdən səmərəli istifadə edilməsi və onların qorunması üzrə dövlət siyasətinin hazırlanıb həyata keçirilməsində iştirak edir, öz səlahiyyətləri daxilində bioloji sərvətlərin Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilməsi zamanı mövcud

qanunvericiliyin tələblərinin yerinə yetirilməsi üzərində nəzarəti təmin edir.

Azərbaycan Respublikasının xarici ticarətinin gömrük və xüsusi gömrük statistikasının aparılmasını təşkil edir;

Müəyyən olunmuş qaydada gömrük statistikasına dair və digər gömrük işinə aid məlumatları Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə və digər Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarına (onların fəaliyyətinə dair məsələlər üzrə) təqdim edir;

Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinə uyğun olaraq maraqlı şəxslərin gömrük məsələləri üzrə məlumatlandırılması və onlara məsləhət vermənin təminat sistemini yaradır;

Gömrük işi həyata keçirilərkən fiziki şəxslərin və təsərrüfat subyektlərinin hüquq və mənafelərinin müdafiəsi üzrə tədbirlər görür və s.

Dövlət Gömrük Komitəsinin Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə müvafiq olaraq aşağıdakı hüquqları vardır:

- Azərbaycan Respublikasının gömrük siyasətinin təkmilləşdirilməsinə dair təkliflər hazırlamaq;

- Gömrük işi haqqında qanunvericilik aktlarının və digər hüquqi aktların layihələrini hazırlamaq;

- Xarici sərmayələrin cəlb edilməsi və ixracın stimullaşdırılması da daxil olmaqla, iqtisadiyyat sahəsində Azərbaycan Respublikasının dünya birliyi ilə qarşılıqlı münasibətlərinin tənzimləməsi mexanizmini təkmilləşdirmək haqqında təkliflərin hazırlanmasında iştirak etmək;

- Dövlət təhlükəsizliyinin, ictimai asayişin, əhalinin mənəviyyatının, insanların həyat və sağlamlığının, heyvan və bitkilərin, ətraf mühitin qorunması, daxili bazarın və Azərbaycan istehlakçılarının mənafeyinin müdafiəsi üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsində Azərbaycan Respublikası gömrük orqanlarının iştirakını təmin etmək;

- Azərbaycan Respublikası üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən malların və materialların ixracına, habelə mədəni sərəvətlərin aparılmasına nəzarətin təşkilində iştirak etmək;

- Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilən mallara aid gömrük rüsumlarının, vergilərin, habelə digər ödənişlərin dərəcələri və tətbiq mexanizminin təkmilləşdirilməsi haqqında müəyyən olunmuş qaydada təkliflər vermək;

- Xarici-iqtisadi fəaliyyətin müvafiq mal nomenklaturasının aparılmasını, habelə onun hazırlanması, dəyişdirilməsi və ona əlavələr edilməsi üzrə işi təşkil etmək;

- Gömrük rejimlərinin hüquqi tənzimləmə xüsusiyyətlərini müəyyən etmək;

- Ayrı-ayrı kateqoriyalı malların sərbəst gömrük zonalarına və sərbəst anbarlara yerləşdirilməsini məhdudlaşdırmaq və ya qadağan etmək;

- Ticarət məqsədləri üçün nəzərdə tutulmayan malların fiziki şəxslər tərəfindən keçirilməsinin sadələşdirilmiş, güzəştli qaydalarını müəyyən etmək;

- Ticarət məqsədləri üçün nəzərdə tutulmayan malların fiziki şəxslər tərəfindən keçirilməsinin sadələşdirilmiş, güzəştli qaydalarını müəyyən etmək;

- Ona həvalə edilmiş vəzifə və funksiyaları yerinə yetirmək üçün Mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları da daxil olmaqla hüquqi-təşkilati formasından asılı olmayaraq, müəssisələrdən və təşkilatlardan, habelə vəzifəli şəxslərdən və fiziki şəxslərdən sənədlər və məlumatlar tələb etmək və s.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinə sədr rəhbərlik edir. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən vəzifəyə təyin edilir və vəzifədən azad olunur.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi sədrinin müavinləri sədrin təklifinə əsasən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən vəzifəyə təyin edilir və vəzifədən azad olunur;

Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri:

✚ Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsini təmsil edir, Azərbaycan Respublikasının digər dövlət orqanları ilə onun qarşılıqlı fəaliyyətini təmin edir;

✚ Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi sədrinin müavinləri arasında vəzifə bölgüsü aparır;

✚ Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsinin səlahiyyətləri daxilində normativ aktları imzalayır (təsdiq edir) və onların icra vəziyyətinin yoxlanmasını təşkil edir;

✚ Azərbaycan Respublikası gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərini, gömrük laboratoriyalarının və tabeliyindəki digər idarə, müəssisə və təşkilatların əməkdaşlarını vəzifəyə təyin edir və vəzifədən azad edir;

✚ Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsinin struktur bölmələrinin və tabeliyindəki digər idarə, müəssisə və təşkilatların əsasnamələrini (nizamnamələrini) təsdiq edir;

✚ Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin müəyyən olunmuş say tərkibi və əmək haqqı fondu hədlərində ştat cədvəlini, idarəetmə aparatının saxlanması üçün smeta xərclərini təsdiq edir;

✚ öz səlahiyyətləri daxilində gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə və tabeliyindəki müəssisələrin işçilərinə xüsusi rütbələr verir; ali rəhbər heyətindən olan vəzifəli şəxslərə xüsusi rütbələrin verilməsi haqqında müəyyən edilmiş qaydada təqdimat verir;

✚ əməkdaşları mükafatlandırır, xüsusilə fərqlənmiş əməkdaşlara Azərbaycan Respublikasının fəxri adlarının verilməsi və ya onların dövlət mükafatları ilə təltif olunması üçün müəyyən olunmuş qaydada təqdimat verir, habelə əməkdaşlar barəsində qanunvericilik ilə nəzərdə tutulmuş intizam təsiri tədbirlərini tam şəkildə tətbiq edir.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsində Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 1 may 1995-ci il tarixli 170 nömrəli Sərəncamı ilə aşağıdakı tərkibdə kollegiya təşkil olunmuşdur:

Kollegiyanın sədri:

Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri

Kollegiyanın üzvləri:

- Dövlət Gömrük Komitəsi sədrinin birinci müavini;
- Dövlət Gömrük komitəsi sədrinin müavinləri;
- Gömrük Nəzarətinin Təşkili Baş İdarəsinin rəisi;
- Gömrük Sahəsində Hüquqpozmalara qarşı Mübarizə Baş İdarəsinin rəisi;
- Maliyyə-Tarif və Valyuta Nəzarəti Baş İdarəsinin rəisi; Statistika və İnformasiya Texnologiyaları Baş İdarəsinin rəisi Kadrlar İdarəsinin rəisi;
- Naxçıvan Muxtar Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri;
- Bakı Baş Gömrük İdarəsinin rəisi;
- Hava Nəqliyyatında Baş Gömrük İdarəsinin rəisi;
- Sumqayıt Baş Gömrük İdarəsinin rəisi.

Kollegiya öz iclaslarında Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin fəaliyyəti ilə bağlı mühüm məsələlərə baxır və onlar haqqında qərarlar çıxarır. Kollegiyanın qərarı Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi sədrinin əmrləri ilə həyata keçirilir. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına və Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş digər

mənbələr hesabına maliyyələşdirilir.

Suala yekun vuraraq qeyd edirik ki, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Gömrük Komitəsi - Azərbaycan Respublikasında gömrük işi sahəsində dövlət siyasətini həyata keçirən mərkəzi icra hakimiyyəti orqanıdır.

Dövlət Gömrük Komitəsi ona həvalə edilmiş vəzifələri bilavasitə özü və ya tabeliyində olan gömrük orqanları, idarə və təşkilatlar vasitəsi ilə həyata keçirir.

Gömrük orqanlarının vahid sisteminə aşağıdakılar daxildir:

- Dövlət Gömrük Komitəsinin Aparatı;
- Ərazi gömrük idarələri;
- İxtisaslaşdırılmış gömrük idarələri;
- Gömrük postları.

Sual 3. Dövlət gömrük orqanlarında dövlət qulluğunun anlayışı, hüquqi əsasları və şərtləri

Gömrük orqanlarında dövlət qulluğu dedikdə, Azərbaycan Respublikasının hüquq mühafizə orqanları sisteminə daxil olan gömrük orqanlarının vəzifə, funksiya və hüquqlarını öz peşəkar fəaliyyətləri ilə həyata keçirən Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının dövlət xidmətinin xüsusi növü başa düşülür.

Gömrük orqanlarında xidmət haqqında qanunvericilik Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına əsaslanır və Gömrük Məcəlləsindən, müvafiq Əsasnamədən və gömrük orqanlarında xidmətin qaydalarını tənzimləyən Azərbaycan Respublikasının digər normativ hüquqi aktlarından ibarətdir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri dedikdə, vahid sistem təşkil edən Azərbaycan Respublikasının gömrük orqanlarında vəzifə tutan və qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş qaydada xüsusi rütbələr verilmiş vətəndaşlar başa düşülür.

Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş hallarda və qaydada gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri fiziki qüvvəni, xüsusi vasitələri və odlu silahı tətbiq etmək hüququna malikdirlər. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti gömrük orqanlarında istifadə olunan xüsusi vasitələrin, habelə odlu silah və onlar üçün döyüş sur-satının siyahısını təsdiq edir.

Gömrük orqanlarında xidmətə qəbul olunan vətəndaşlara və gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə gömrük orqanının aşağıda göstərilən xüsusi rütbələri verilir:

- gömrük xidməti giziri;
- gömrük xidməti baş giziri;
- gömrük xidməti kiçik leytenantı;
- gömrük xidməti leytenantı;
- gömrük xidməti baş leytenantı;
- gömrük xidməti kapitanı;
- gömrük xidməti mayoru;
- gömrük xidməti polkovnik-leytenantı;
- gömrük xidməti polkovniki;
- gömrük xidməti general-mayoru;
- gömrük xidməti general-leytenantı;
- gömrük xidməti general-polkovniki;
- Azərbaycan Respublikasının həqiqi dövlət gömrük xidməti müşaviri.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin tutduqları vəzifələr və bu vəzifələrə müvafiq xüsusi rütbələrə aiddir:

- 1) kiçik heyət (gömrük xidməti giziri, gömrük xidməti baş giziri);
- 2) orta rəis heyəti (gömrük xidməti kiçik leytenantı, gömrük xidməti leytenantı, gömrük xidməti baş leytenantı, gömrük xidməti kapitanı);
- 3) baş rəis heyəti (gömrük xidməti mayoru, gömrük xidməti polkovnik-leytenantı, gömrük xidməti polkovniki);
- 4) ali rəis heyəti (gömrük xidməti general-mayoru, gömrük xidməti general-leytenantı, gömrük xidməti general-polkovniki, Azərbaycan Respublikasının həqiqi dövlət gömrük xidməti müşaviri).

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri pensiya almaq hüquqi ilə xidmətdən azad edildikdə xüsusi rütbəyə “istefada olan” sözü əlavə olunur.

Gömrük orqanlarında xidmət qanunçuluq, humanizm, müvafiq dövlət hakimiyyəti orqanları qarşısında cavabdehlik, xidməti intizama və etikaya riayət, xidmət fəaliyyətinin nəticələrinə və ixtisasına görə xidməti irəliləyiş prinsipləri əsasında təşkil edilir.

Təhsil səviyyəsinə, peşəkarlığına, səhhətinə, işgüzar və mənəvi keyfiyyətlərinə görə Azərbaycan Respublikası gömrük orqanlarına həvalə edilmiş vəzifələri yerinə yetirə bilən vətəndaşlar gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri ola bilərlər.

Vətəndaşların gömrük orqanlarında xidmətə qəbulu könüllülük prinsipi əsasında həyata keçirilir.

Vətəndaş gömrük orqanlarına xidmətə qəbul olunarkən aşağıdakı sənədləri təqdim edir:

- 1) şəxsi ərizə;
- 2) şəxsiyyətini təsdiq edən sənəd;
- 3) əmək kitabçası;
- 4) müvafiq təhsilə malik olmasını təsdiq edən sənəd;
- 5) sağlamlığının vəziyyəti haqqında tibbi arayış;
- 6) tərcümeyi-hal;

Vətəndaşlar gömrük orqanlarında xidmətə qəbul olunarkən, nəzərdə tutulmuş sənədlər və məlumatlar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada yoxlanılır.

Bir qayda olaraq, müvafiq ali təhsilə malik olmayan, habelə (ali rəis heyəti üçün nəzərdə tutulan vəzifələrə xidmətə qəbul olunanlar istisna edilməklə) yaşı 30-u keçmiş vətəndaşlar gömrük orqanlarında xidmətə qəbul edilmirlər.

Qanunla müəyyən olunmuş müddətli həqiqi hərbi xidmət keçməmiş (qanuni əsaslarla müddətli həqiqi hərbi xidmətə çağırışdan möhlət hüququ olanlar və ya müddətli həqiqi hərbi xidmətə çağırışdan azad edilənlər istisna olmaqla) çağırış yaşlı vətəndaşlar gömrük orqanlarında xüsusi rütbələr nəzərdə tutulmuş vəzifələrə xidmətə qəbul edilmirlər.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin:

- sahibkarlıq fəaliyyəti ilə (o cümlədən vasitəçilərin köməyi ilə) məşğul olmağa;
- “Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 9-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş korrupsiya hüquqpozmaları və korrupsiyaya şərait yaradan hüquqpozmaları törətməyə;
- gömrük məsələləri üzrə üçüncü şəxslərin müvəkkili olmağa;
- müqavilə ilə mülki-hüquqi xarakterli gömrük işi ilə əlaqədar işləri yerinə yetirməyə;
- öz xidməti vəziyyətindən istifadə etməklə üçüncü şəxslərə Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmayan hər hansı bir yardım göstərmək və bunun müqabilində haqq, imtiyazlar və xidmətlər əldə etməyə;
- təsərrüfat subyektlərinin idarə edilməsində bilavasitə və ya nümayəndə vasitəsilə iştirak etməyə;
- tətillərin təşkili və onların keçirilməsində iştirak etməyə;
- siyasi partiyalar yaratmağa və yaxud onların işində iştirak etməyə;
- əvəzçilik şərti ilə istənilən haqqı ödənilən işi görməyə (elmi-tədris və yaradıcılıq fəaliyyətindən başqa) ixtiyarı yoxdur.

Gömrük orqanlarında vəzifəyə ilk dəfə təyin edilən şəxslər üçün daxil olduqları vəzifədən və hazırlıq səviyyələrindən asılı olaraq 6 aya qədər sınaq müddəti müəyyən edilə bilər.

Sınaq müddətinin müəyyən edilməsi gömrük orqanına işə qəbula dair əmrə göstərilir. Sınaq müddəti Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən qısaltıla bilər.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsi sınaq müddətində tutduğu vəzifəyə uyğun olaraq gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə aid olan bütün hüquqlardan istifadə edir.

Sınaq müddəti gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin gömrük orqanlarındakı xidmət stajına daxil edilir, xidmət illərinə görə əlavələrin ödənişində və pensiya təyin olunarkən nəzərə alınır.

Sınaq müddəti dövründə sınağın nəticəsi qənaətbəxş olmadıqda gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin xidmətinə Əsasnaməyə uyğun olaraq xitam verilir.

Gömrük orqanlarında xidmətə qəbul zamanı rəhbər vəzifələrə təyin olunanlara və elmi dərəcəsi olan şəxslərə sınaq müddəti müəyyən edilmir.

Sınağın keçirilməsi qaydası və şərtləri Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin peşə hazırlığı, yenidən hazırlanması və ixtisaslarının artırılması Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanının tədris müəssisəsində, Azərbaycan Respublikasının digər təhsil müəssisələrində, habelə xarici dövlətlərin təhsil müəssisələrində müqavilə əsasında həyata keçirilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə xüsusi rütbələr onların tutduqları vəzifəyə uyğun olaraq verilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə verilən xüsusi rütbələr ilkin və növbətilərə bölünürlər.

Gömrük xidməti general-mayoru və ondan yuxarı xüsusi rütbələr Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən verilir. Gömrük orqanlarının kiçik, orta rəis və baş rəis heyəti üçün nəzərdə tutulan xüsusi rütbələr (gömrük xidməti polkovniki xüsusi rütbəsi də daxil olmaqla) Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən verilir.

Gömrük orqanlarında müvafiq Əsasnamənin qüvvəyə mindiyi günə kimi xidmət edən gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə xüsusi rütbələrin verilmə qaydası Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsinə növbəti xüsusi rütbə o, ştat üzrə tutduğu vəzifəyə görə nəzərdə tutulmuş rütbəyə uyğun olduqda və əvvəlki xüsusi rütbədə müəyyən edilmiş xidmət illəri bitdikdə verilir.

Kiçik, orta rəis və baş rəis heyəti gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri üçün xüsusi rütbələrdə xidmət illəri aşağıdakı kimi müəyyən edilir:

- gömrük xidməti giziri - 5 il;
- gömrük xidməti kiçik leytenantı - 1 il;
- gömrük xidməti leytenantı - 2 il;
- gömrük xidməti baş leytenantı - 2 il;
- gömrük xidməti kapitanı - 3 il;
- gömrük xidməti mayoru - 4 il;
- gömrük xidməti polkovnik-leytantı - 5 il.

Gömrük xidməti baş giziri, gömrük xidməti polkovniki və daha yüksək rütbələr üçün xüsusi rütbələrdə xidmət illəri müəyyən edilmir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri aşağıdakı son yaş həddinədək xidmət edirlər:

gömrük xidməti giziri, gömrük xidməti baş giziri, gömrük xidməti kiçik leytenantı, gömrük xidməti leytenantı, gömrük xidməti baş leytenantı, gömrük xidməti kapitanı - 50 yaş;

gömrük xidməti mayoru, gömrük xidməti polkovnik-leytantı - 55 yaş;

gömrük xidməti polkovniki, gömrük xidməti general-mayoru, gömrük xidməti general-leytantı, gömrük xidməti general-polkovniki - 60 yaş.

Azərbaycan Respublikasının həqiqi dövlət gömrük xidməti müşaviri, habelə Azər-

baycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən vəzifəyə təyin olunan şəxslər üçün son yaş həddi müəyyən edilməmişdir.

Gömrük orqanlarının qadın vəzifəli şəxsləri öz arzuları ilə qanunvericilikdə nəzərdə tutulan müddətlərdən 5 il az olmaqla xidmət edə bilərlər.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsi tibbi cəhətdən yararlı olduqda, müvafiq yaş hədləri Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparıcı icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən 5 ilə qədər müddətə artırıla bilər.

Xüsusi şəxsi xidmətlərinə görə gömrük orqanının vəzifəli şəxsinə növbəti xüsusi rütbə ona verilmiş xüsusi rütbə üçün müəyyən olunmuş xidmət illərinin yarısı keçdikdən sonra, lakin tutduğu vəzifəyə görə ştat üzrə nəzərdə tutulmuş xüsusi rütbədən bir pillə yüksək olmamaq şərti ilə vaxtından əvvəl verilə bilər.

Növbəti xüsusi rütbənin vaxtından əvvəl və gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin tutduğu vəzifə üçün nəzərdə tutulan xüsusi rütbədən bir pillə yuxarı verilməsinə gömrük orqanlarında xidmət müddətində yalnız 2 dəfə yol verilə bilər.

Təhsil müəssisələrinin dinləyiciləri, adyunktları və doktorantları olan gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə növbəti xüsusi rütbələr onlar tədrisə başlayandan əvvəl ştat üzrə tutduqları vəzifələrə, təhsil müəssisəsini, adyunkturanı və doktoranturanı bitirdikdən sonra isə onlar ştat üzrə təyin olunduqları vəzifələrə uyğun olaraq verilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin xüsusi rütbədə xidmət illəri onlara bu rütbənin verildiyi gündən başlayaraq hesablanır.

Növbəti xüsusi rütbədə xidmət illəri əvvəlki xüsusi rütbədə xidmət illəri bitdiyi gündən başlayaraq hesablanır.

Barəsində cinayət işi qaldırılan və ya xidməti intizamın pozulması ilə əlaqədar xidməti araşdırma aparılan gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə növbəti xüsusi rütbə müvafiq olaraq cinayət işinə bəraət qazandıran əsaslarla xitam verilə nə və ya xidməti araşdırma qurtarana qədər verilmir.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsinə növbəti xüsusi rütbənin verilməsinin əsassız gecikdirilməsi müəyyən olunduqda, həmin şəxsin növbəti xüsusi rütbə alması üçün xidmət illəri onun əvvəlki xüsusi rütbədə xidmət illərinin bitdiyi vaxtdan başlayaraq hesablanır.

Gömrük xidməti polkovniki, gömrük xidməti polkovnik-leytenantı və gömrük xidməti mayoru, habelə gömrük xidməti kapitanı, gömrük xidməti baş leytenantı, gömrük xidməti leytenantı xüsusi rütbələri olan gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin xüsusi rütbələri onlar xidməti vəzifələrini yerinə yetirərkən xidməti intizam qaydalarını pozduqlarına görə aşağı salına bilər.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri Azərbaycan Respublikasının qüvvədə olan qanunvericiliyinə, beynəlxalq müqavilələrinə və digər normativ hüquqi aktlarına uyğun olaraq öz səlahiyyətləri daxilində vəzifələr yerinə yetirir və müəyyən hüquqlardan istifadə edirlər.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin aşağıdakı hüquqları vardır:

- gömrük orqanında tutduğu vəzifəyə dair hüquq və vəzifələrini müəyyən edən sənədlərlə tanış olmağa;
- müəyyən edilmiş qaydada xidməti vəzifələrini yerinə yetirmək üçün zəruri olan məlumat və sənədlər almağa;
- xidməti vəzifələrini yerinə yetirmək üçün mülkiyyət formasından asılı olmayaraq müəssisələrə getməyə;
- xidməti vəzifələrinə uyğun olaraq qərarlar qəbul etməyə və ya onların hazırlanmasında iştirak etməyə;

- xidmət illərinə görə, xidmətin nəticələri və ixtisasının səviyyəsi nəzərə alınmaqla, əmək haqqının artırılmasına və gömrük orqanlarında xidmət üzrə irəliləməyə;

- şəxsi işində olan materiallarla tanış olmaq və zəruri hallarda öz izahatlarını şəxsi işə əlavə etməyə;

- Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanının saxlanılması üçün nəzərdə tutulan vəsaitlər hesabına öz ixtisasını artırmağa və təkmilləşdirməyə;

- xidmət illəri nəzərə alınmaqla pensiya təminatına;

- şərəf və ləyaqətini alçaldan məlumatların təkzib edilməsi üçün xidməti araşdırmaların aparılmasını tələb etməyə;

- həmkarlar ittifaqlarına birləşməyə;

- gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin iclaslarında iştirak etməyə;

- Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada fiziki qüvvəni, xüsusi vasitələri və odlu silahı tətbiq etməyə və s.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsi aşağıdakıları etməyə borcludur:

- Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına, qanunlarına və digər normativ hüquqi aktlarına riayət edilməsini təmin etmək;

- fiziki və hüquqi şəxslərin hüquqlarının və qanuni maraqlarının müdafiəsini təmin etmək;

- gömrük orqanlarının rəislərinin səlahiyyətləri çərçivəsində verdikləri əmr və sərəncamlarını yerinə yetirmək;

- xidməti vəzifələri hüduqlarında fiziki və hüquqi şəxslərin müraciətlərinə vaxtında baxmaq;

- gömrük orqanlarında müəyyən edilən daxili intizam və xidməti informasiya ilə rəftar qaydalarını gözləmək, vəzifə təlimatlarını yerinə yetirmək;

- dövlət sirrini və qanunla qorunan digər sirləri qorumaq, xidməti vəzifələrini yerinə yetirərkən ona məlum olmuş məlumatları açıqlamamaq.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin tutduğu vəzifəyə dair vəzifə borcları vəzifə təlimatları ilə müəyyən edilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri xidməti vəzifələrini yerinə yetirərkən dövlət nümayəndəsi kimi təmsil olunur və dövlətin mühafizəsi altında olurlar. Qanunla səlahiyyət verilmiş müvafiq orqanlar və vəzifəli şəxslər istisna olmaqla, onların fəaliyyətinə heç kəsin müdaxilə etmək hüququ yoxdur.

Xidmətdə yüksək müvəffəqiyyətlərə, uzun müddət qüsursuz xidmətə və digər nailiyyətlərə görə gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə aşağıdakı həvəsləndirmə tədbirləri görülür:

- təşəkkür elan edilməsi;

- pul və ya qiymətli əşya verilməsi;

- Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanının fəxri fərmanı ilə təltif edilmə;

- növbəti xüsusi rütbənin vaxtından əvvəl verilməsi;

- təltif silahının verilməsi;

- növbəti xüsusi rütbənin tutduğu vəzifə üçün nəzərdə tutulandan bir pillə yuxarı verilməsi;

- tətbiq edilmiş intizam tənbehinin vaxtından əvvəl geri götürülməsi;

- döş nişanı ilə təltif edilmə.

Təltif silahı ilə mükafatlandırma Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanının qərarı əsasında həyata keçirilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri xidməti vəzifələrini layiqincə yerinə yetirdiyinə, Azərbaycan Respublikasının iqtisadi maraqlarının qorunmasında xüsusi xidmətlərinə, qaçaqmalçılığa və gömrük işi sahəsində digər cinayətlərə qarşı mübarizə, habelə sair fərqlənmələrə görə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada dövlət təltifinə təqdim oluna bilərlər.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsinə törətdiyi intizam xətalalarına görə aşağıdakı intizam tənbehlərindən biri tətbiq oluna bilər:

- irad;
- töhmət;
- sonuncu xəbərdarlıqla şiddətli töhmət;
- 6 ay müddətinə aşağı vəzifəyə keçirilmə;
- xüsusi rütbənin bir pillə aşağı salınması;
- vəzifədən azad etmə;
- gömrük orqanlarından xaric etmə.

Adı çəkilən əsasnamənin 69-cu maddəsinin 7-ci bəndində nəzərdə tutulmuş intizam tənbehi vəzifələrin icrası zamanı xidməti intizamın bir dəfə kobud surətdə pozulmasına və ya xidməti vəzifələrin müntəzəm surətdə yerinə yetirilməməyinə və ya əsasnamənin 16-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş gömrük orqanlarında xidmətlə bir araya sığmayan hərəkətlərə görə tətbiq edilə bilər.

İntizam tənbehi verilərkən gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin əvvəlki peşəkarlıq səviyyəsi və xidmətə münasibəti, törətdiyi xətanın ağırlığı və xarakteri, xətanın törədildiyi zaman mövcud olmuş hallar nəzərə alınmalıdır. İntizam tənbehi verilməmişdən əvvəl gömrük orqanının vəzifəli şəxsinə yazılı izahatın verilməsi tələb edilməlidir. Zəruri hallarda izahatda göstərilən məlumatların yoxlanılması həyata keçirilir və bu yoxlamanın nəticəsindən asılı olaraq qərar qəbul edilir.

İntizam tənbehi, intizam tənbehini tətbiq etməyə səlahiyyəti olan gömrük orqanının müvafiq vəzifəli şəxsinə xidməti intizamın pozulduğu məlum olduğu andan 20 gün keçənədək xidməti araşdırmanın aparılması, cinayət işi və ya inzibati xəta haqqında işin qaldırılması hallarında isə - müvafiq olaraq araşdırmanın qurtardığı, səlahiyyətli orqan və ya vəzifəli şəxs tərəfindən inzibati və ya cinayət işinə baxılması və onun barəsində son qərar qəbul edilməsi günündən etibarən bir ay keçənədək verilə bilər.

İntizam tənbehinin verilməsi əmrə rəsmiləşdirilir. Əmr, törədilmiş xətanın səbəbləri göstərilməklə tənbeh verilmiş gömrük orqanının vəzifəli şəxsinə elan olunur və bu barədə ona imza etdirilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş tam iş vaxtı şamil edilir.

Xidmət şəraitindən asılı olaraq gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin bəzi kateqoriyalarına qısaltılmış iş vaxtı müəyyən edilə bilər. Belə vəzifəli şəxslərin siyahısı Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir.

Müstəsna hallarda gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri öz xidməti vəzifələrini yerinə yetirməklə əlaqədar Azərbaycan Respublikasının əmək qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulan qaydada iş vaxtından artıq işlərə, həmçinin gecə vaxtı, iş günü hesab edilməyən bayram və istirahət günlərində işə cəlb oluna bilərlər.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri Azərbaycan Respublikasının əmək qanunvericiliyi ilə müəyyən olunmuş qaydada boş vəzifəni müvəqqəti icra etməyə görə əlavə əmək haqqının ödənilməsi hüququna malikdirlər.

Kadrların düzgün seçilməsi, yerləşdirilməsi və tərbiyə edilməsi məqsədi ilə gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin attestasiyası keçirilir.

Attestasiya zamanı hər bir gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin işgüzar və mənəvi keyfiyyətlərinin obyektiv qiyməti verilir, tutduğu vəzifəsinə uyğunluğu və onun xidməti istifadəsinin perspektivi müəyyənləşdirilir, xidmətdə irəli çəkilmək və təhsil almağa göndərmək üçün namizədlərin ehtiyatı aşkar edilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin attestasiyası zamanı onların xidməti fəaliyyətinin qiymətləndirilməsinin nəticələri nəzərə alınır. Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi Dövlət qulluğu haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir.

Gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin attestasiyasının keçirilməsi qaydası Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən təsdiq edilən Əsasnamə ilə müəyyən edilir.

Yalnız müvafiq vəzifələrdə azı bir il çalışan gömrük orqanlarının vəzifəli şəxslərinin attestasiyası keçirilə bilər. Hər bir gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin üç ildə bir dəfədən çox olmayaraq attestasiyası keçirilə bilər.

Gömrük orqanlarında vəzifəli şəxslərin attestasiyasının keçirilməsi üçün Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanının nəzdində attestasiya komissiyası yaradılır. Attestasiya komissiyasının tərkibi və səlahiyyət müddəti onun yaradılması haqqında müvafiq əmrlə (sərəncamla) müəyyən edilir.

Attestasiya komissiyası kollegial orqandır. O, azı beş nəfərdən ibarət olmaqla bütün hallarda onun say tərkibi tək rəqəmli olmalıdır.

Attestasiya komissiyasının işi aşkarlıq şəraitində, obyektiv, qərəzsiz və qanunvericiliyin tələblərinə əməl edilməklə aparılmalıdır.

Attestasiya komissiyası bütün baxılan məsələlər üzrə əsaslandırılmış qərar qəbul edir və Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanının təsdiqinə təqdim edir.

Attestasiya komissiyası gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin tutduğu vəzifəyə uyğun olduğu və ya uyğun olmadığı haqqında iki qərardan yalnız birini qəbul edir. Bununla yanaşı, attestasiya komissiyası bu qərarında gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin başqa vəzifədə istifadə edilməsinin məqsədmüvafiqliyi barədə tövsiyə verə bilər.

Gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin xidmətinə aşağıda göstərilən hallar əsasında xitam verilə bilər:

- öz təşəbbüsü ilə ;
- yaş həddinə çatdığına görə;
- pensiyaya çıxmaq hüquqi verən xidmət illərinə görə;
- təşkilati-ştat tədbirlərinin keçirilməsi ilə əlaqədar, əgər vəzifəli şəxsin gömrük orqanlarında digər vakant vəzifəyə keçirilməsi qeyri-mümkün olarsa və ya belə vəzifəyə keçirilmədən göstərilən vəzifəli şəxs imtina edərsə;
- vəzifəli şəxsin gömrük orqanlarında xidmətə yararsız olması barədə müvafiq tibb komissiyasının rəyinə əsasən xəstəliyə görə;
- müvafiq tibb komissiyasının qərarı əsasında səhhətinin vəziyyətinə görə gömrük orqanlarında xidmət etmək üçün məhdud yararlı olduqda, əgər vəzifəli şəxsin gömrük orqanlarında səhhətinin vəziyyətinə dair tələblərə uyğun olan digər vakant vəzifəyə keçirilməsi qeyri-mümkün olarsa və ya belə vəzifəyə keçirilmədən göstərilən şəxs imtina edərsə;
- tutduğu vəzifəyə uyğun gəlmədiyi barədə attestasiya komissiyasının qərarı olduqda, əgər vəzifəli şəxsin gömrük orqanlarında onun ixtisasına uyğun olan digər vakant vəzifəyə keçirilməsi qeyri-mümkün olarsa və ya belə vəzifəyə keçirilmədən göstərilən şəxs imtina edərsə, habelə sınağın nəticəsi qənaətbəxş olmadıqda;

- gömrük orqanlarından xaric edildikdə;
- Azərbaycan Respublikasının əmək qanunvericiliyinə müvafiq olaraq tərəflərin iradəsindən asılı olmayan hallarda;
- Azərbaycan Respublikası vətəndaşlığına xitam verildikdə;
- digər hüquq-mühafizə orqanlarına işə keçdikdə, qanunvericilik və ya yerli özünüidarəetmə orqanlarına seçildikdə, hakim təyin edildikdə.

Gömrük orqanlarında xidmətinə xitam verilməsi və ya başqa vəzifəyə keçirilməsi barədə qərarla razı olmayan gömrük orqanının vəzifəli şəxsinin həmin qərardan Azərbaycan Respublikasının gömrük işini aparan icra hakimiyyəti orqanına və (və ya) məhkəməyə şikayət vermək hüququ vardır.

Gömrük orqanlarında xidməti tənzimləyən normativ-hüquqi aktların pozulmasına görə gömrük orqanlarının vəzifəli şəxsləri Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə müvafiq olaraq intizam, inzibati və cinayət məsuliyyəti daşıyırlar.

Nəticə

Mühziranin nəticəsi olaraq qeyd edə bilərik ki, gömrük sahəsində dövlət idarəetməsi gömrük işinin yaranması və inkişafı nəticəsində təşəkkül tapmışdır. Gömrük işi yüzilliklərdir ki, fəaliyyət göstərir və dünyanın istənilən dövlətində əsas struktur elementlərindən biri sayılır. Eyni zamanda gömrük siyasəti kimi müəyyən edilən gömrük işi öz təbiətinə görə transmilli hadisədir. Gömrük işinin strukturuna daxil olan mühüm bir sahə də gömrük ödənişləridir. Sosial yönümlü bazar iqtisadiyyatı hakim olan ölkələrdə gömrük ödənişləri sistemi mal dövriyyəsinin daha səmərəli tənzimlənməsində, daxili bazarın qorunmasında, milli iqtisadiyyatın inkişafının stimullaşdırılmasında, iqtisadiyyatın tənzimlənməsində, büdcə gəlirlərinin formalaşmasında, qiymət artımının məhdudlaşdırılmasında, inflyasiyanın qarşısının alınmasında dövlət maraqlarının əsas daşıyıcısı kimi çıxış edir. Bütün bunlar gömrük ödənişləri sisteminin nəzəri və praktiki məsələlərinin hərtərəfli araşdırılmasının zəruriliyini ön plana çəkir.

Hazırda ölkəmizdə xarici iqtisadi fəaliyyətin tarif tənzimlənməsi mexanizminin strukturu hələ də tələb olunan səviyyədə formalaşmamışdır. Fəaliyyətdə olan gömrük sistemi iqtisadiyyatın tənzimlənməsi aləti olaraq iqtisadiyyatın sabitləşməsi funksiyasını tam yerinə yetirə bilmir. Bununla bağlı olaraq, milli iqtisadiyyatın xüsusiyyətləri, formalaşmış sosial-iqtisadi və siyasi şərait, bu sahədə toplanmış nəzəri-metodoloji təcrübə və klassik iqtisadi nəzəriyyələr nəzərə alınmaqla tarif tənzimlənməsi mexanizminin tədqiqinə böyük zərurət yaratmışdır. Bu baxımdan təhlilini apardığımız “Gömrük sahəsində dövlət idarəetməsi” mövzusu təcrübi cəhətdən olduqca əhəmiyyətli sayıla bilər.